

Synoda není kongres teologů

Rozhovor Jan-Heinera Tücka s kardinálem Walterem Kasperem o světové biskupské synodě v Římě

Internationale Katholische Zeitschrift Communio

Walter Kardinal Kasper im Gespräch über die Weltbischofssynode in Rom: "Eine Synode ist kein Theologenkongress"

S pomocí [DeepL Translate](#) přeložil a dle německého originálu zkorigoval Petr Hruška

Sotva skončila světová synoda v Římě, už se rozhořel spor o teologické hodnocení této události. Kardinál Walter Kasper, který má se synodami biskupů desítky let zkušeností, v rozhovoru s Janem-Heinerem Tückem varuje před tím, aby se závěrečný dokument shromáždění odmítal jako nezávazná varianta.

Jan-Heiner Tück: Žádná obnova bez obrácení. [Synoda v Římě](#), která právě skončila, [začala kající vigilií](#). Správný začátek?

Walter kardinál Kasper: Výzva k pokání je podstatnou součástí Ježíšova poselství ([Mk 1,19](#)). Ve Vyznání víry vyznáváme církev jako svatou církev vedenou Duchem svatým; zároveň je to církev hříšníků, která stále potřebuje očistu a reformu. Kající vigilie na začátku synody mohla navázat na [kající úkon, který Jan Pavel II. liturgicky slavil o první neděli postní Svatého roku 2000](#). I když pokání a kajcnost jsou pro nás a také pro církev obvykle obtížné, jsou darem milosti, abychom mohli začít znovu a znovu, osvobození od břemene minulosti. Jsou darem křesťanské svobody.

Tück: Biskupové, kněží a laici, včetně žen, nyní strávili čtyři týdny intenzivními konzultacemi. Použitou metodou byl duchovní dialog. Osvědčila se?

Kasper: Podle mého názoru rozhodně ano. Synodální metoda se ukázala jako přínosná alternativa k agresivním debatám a vůbec nekulturnosti, která dnes převládá v politických a bohužel i církevních debatách. Nakonec zůstávají jen domnělí vítězové a ponížené, zraněné poražené strany. Na synodě jsme se mohli vydat na cestu synodálně, tj. společně, s drtivou většinou.

Nejen teologické roviny, ale i teologické postoje byly rozdílné. Synoda přece není kongresem teologů. Měla by umožnit Božímu lidu, aby se vyjádřil se svými různými zkušenostmi víry a zároveň se svým společným smyslem víry (*sensus fidei*) daným ve křtu.

Tück: Rozpoznáváte v synodální spolupráci také různé teologické roviny, tedy odpovídající riziko, že v jednotlivých pasážích budeme mluvit vedle sebe? A jak se tomu metodicky čelilo?

Kasper: Samozřejmě, že i toto riziko na synodě existovalo. S lidmi pocházejícími z různých kultur a jazyků to ani jinak nejde. Zejména relativně nový pojem synodality byl zpočátku chápán velmi odlišně. Nejen teologické roviny, ale i teologické postoje byly rozmanité. Synoda přece není kongres teologů. Měla by umožnit Božímu lidu, aby se vyjádřil se svými různými zkušenostmi víry a přitom také se svým společným smyslem víry (*sensus fidei*) daným ve křtu. Poté nastal proces učení, takřikajíc *učení se praxí*. Mezi prvním a druhým sezením byl patrný zřetelný pokrok. Malé skupinky umožňovaly živou přímou výměnu názorů mezi jednotlivci. V pozadí pracovala skupina odborníků, kteří při přípravě závěrečného dokumentu uhlazovali rozdílnou terminologii, i když s touto nevýhodou, že původní návrh závěrečného dokumentu byl alespoň v italštině přitažlivější než poněkud kanonicky uhlazený závěrečný dokument. Přesto se více než dvě třetiny respondentů domnívaly, že dokumentu rozumějí, a rády pro něj hlasovaly.

Balení misijního batohu pro 21. století

Tück: „Prvenství evangelizace“ je jedním ze zájmů papeže Františka. Synodální církev by měla být církví misijní. Každý pokřtěný by měl být aktivním činitelem evangelizace. Jsou zde nějaké náznaky změny?

Kasper: Evangelium a evangelizace byly základním zájmem již papeže Jana XXIII. při svolání II. vatikánského koncilu. [Papež Pavel VI. shrnul koncil v těchto termínech](#), všichni následující papežové přijali tento základní směr a zejména papež František hovoří o radosti z evangelia. Na mnoha cestách po světě jsem mohl

rozpoznat mnoho dobrých plodů v komunitách, nových duchovních hnutích a řeholních společenstvích, která se obnovila, a také v teologii. Přesto je v církvi stále příliš mnoho zabývání se sebou samou, nebo dokonce letargie, nedostatku energie a perspektivy. Synoda sama byla z hlediska svého tématu také zabýváním se sebou samou, i když s výslovným záměrem připravit se na poslání, které nám světil Ježíš Kristus, a takřikajíc si sbalit batohy na nový odchod do 21. století. Každý má své poslání a každý je posláním.

Budeme se muset smířit se skutečností, že Evropa již není středem světa, a to ani nyní, ani v budoucnu. Vane silný jižní vítr.

Tück: Rovnováha se změnila. Téměř dvě třetiny členů synody pocházely z globálního Jihu. Kulturní podmínky pro evangelizaci jsou zde jiné než na Západě. Stručně řečeno: Byla dostatečně zvážena výzva sekulární kultury pro předávání evangelia?

Kasper: Budeme se muset vyrovnat se skutečností, že Evropa již není středem světa, a to ani nyní, ani v budoucnu. Vane silný jižní vítr. Mladé církve na jižní polokouli často způsobují, že my Evropané vypadáme poněkud staře. V důsledku ekonomické a technologické globalizace se samozřejmě i na jihu projevují sekularizační tendence, ale navzdory chudobě a často i pronásledování tam stále existují živé a rostoucí církve. Výzva sekulární kultury se tedy neprojevuje všude se stejnou naléhavostí a nebyla tématem synody. Výzva vycházela spíše z kontextů chudoby a bídy, zjevné nespravedlnosti, přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů, nové světové války v etapách a nového probuzení domorodých kultur.

Synodalita: frontální útok proti klerikalismu

Tück: [Krise zneužívání je zmíněna v závěrečné zprávě \(čl. 55\)](#). Jako odpovědi jsou zmíněny žádost o odpuštění, zvýšená péče o oběti a preventivní nástroje. Stačí to k obnovení celosvětové krize důvěry?

Kasper: Určitě to nestačí, ale je dobré, že to bylo připomenuto. Na světové synodě není možné během pouhých čtyř týdnů vyřešit všechny důležité otázky s potřebnou důkladností, ať už jsou jakkoli důležité. Vzhledem k tomu, že synoda postavila do centra pozornosti naslouchání, pozorné, vděčné a uctivé zacházení, zejména se zranitelnými lidmi, nepřímo zásadně přispěla k tématu zneužívání. Totéž platí, pokud uznáme, že synoda je prakticky frontálním útokem proti klerikalismu a že povinnost biskupa skládat pravidelně účty je také zásadním preventivním opatřením proti zatajování. Rozvoj synodálního stylu a synodálních institucí a zpracování a prevence zneužívání jdou ruku v ruce. Vzhledem k tomu, že důvěra se rychle ničí, ale ztracenou důvěru lze obnovit pouze dlouhodobě, vyrovnávání se se zneužíváním a budování synodálního stylu nás bude zaměstnávat ještě dlouho.

Místní církve („die Ortskirche“) není jen provincií nebo administrativní oblastí univerzální církve, je to spíše církve v konkrétním místě („Kirche am Ort“). Tomu pak odpovídá, že život křesťana se obvykle uskutečňuje v prostředích charakterizovaných místní, sociální a kulturní blízkostí. (...) Potřebujeme (...) mezičlánky („Zwischeninstanzen“) na diecézní, národní a kontinentální úrovni, které zase musí být ve společenství s římským biskupem.

Tück: Tématem byla [„blahodárná decentralizace“ \(EG 16\)](#) na podporu inkulturace víry a právní a teologické modernizace biskupských konferencí. Vidíte zde nějaký pokrok?

Kasper: Diskuse o postavení biskupských konferencí není nová, probíhá již od koncilu a vzpomínám si, že jsem se před dobrými 40 lety účastnil římské komise na toto téma. Na mnoha pastoračních synodách, jako byla například „Würzburgská synoda“, a v teologických debatách hraje toto téma od koncilu důležitou roli. Tehdy jsem na toto téma vedl živou veřejnou debatu s kardinálem Ratzingerem. Nové je, že dnes konečně diskutujeme o této otázce „ekleziologicky“ v celkovém ekleziologickém kontextu jednoty v rozmanitosti, nebo lépe: rozmanitosti místních církví v jednotě univerzální církve. V současné době existuje na toto téma mnoho fundovaných exegetických, historických a teologických studií. Ty nám říkají: místní církve („die Ortskirche“) není jen provincií nebo správní oblastí univerzální církve, je to spíše církve (jako taková realizující se) v konkrétním místě („Kirche am Ort“). Tomu pak odpovídá, že život křesťana se obvykle

uskutečňuje v prostředích charakterizovaných místní, sociální a kulturní blízkostí. Z tohoto důvodu nemůže být církev řízena a vedena pouze ze vzdáleného centralizovaného místa, a to i s ohledem na sociální a kulturní rozmanitost a složitost dnešního světa. Aniž by byla v nejmenším ohrožena jednota, potřebujeme mezičlánky („Zwischeninstanzen“) na diecézní, národní a kontinentální úrovni, které zase musí být ve společenství s římským biskupem jako strážcem jednoty a předsedajícím smlouvě lásky (Ignác Antiochijský).

Univerzální církev a místní církve se podmiňují navzájem

Tück: Henri de Lubac řekl: „Kolegium biskupů je univerzální - anebo není“. Jedna biskupská konference nemůže právně rozhodovat nebo teologicky učit to, co druhá odmítá. Decentralizace by tak podle něj mohla vést k trhlinám ve struktuře univerzální církve. Biskupským konferencím přisoudil čistě pastorační charakter. Jak byste na to reagoval vy?

Kasper: S tezí Henriho de Lubaca zcela souhlasím; Lubac však také napsal vysoce ceněnou knihu, přeloženou do němčiny, o vztahu partikulární a univerzální církve, podle níž se místní církve a univerzální církve vzájemně vnitřně podmiňují („Ortskirche und Universalkirche sind sich gegenseitig innerlich“). Jednota neznamená uniformitu a stejnost. Jednota církve se spíše podobá harmonické souhře koncertu s mnoha různými, ale harmonizujícími nástroji. Univerzální církev bez živých místních církví je abstrakcí a jednotlivá církev - ať už diecézní, národní nebo kontinentální -, která není ve společenství a dialogu s univerzální církví a s ostatními místními církvemi, je jako uschlá větev stromu, kterou odvál vítr a ještě více bouře.

[Pokud jde o německou biskupskou konferenci, mám dojem, že většina se nyní chce vydat cestou konsensu v konzultaci s Římem. Budeme si muset počkat, jak to bude vypadat.](#)

Tück: Synodální zakotvení biskupských rozhodnutí bylo stanoveno jasně: klíčovými slovy jsou zde transparentnost, vykazatelnost („Rechenschaftspflicht“) a evaluace. Závěrečná zpráva zároveň jasně uvádí, že rozhodovací pravomoc biskupa je „nezcizitelná“ (čl. 92), což znamená, že není pouhým výkonným orgánem synodálních většinových rozhodnutí. Do jaké míry je to vyjasnění vzhledem k projektu synodální cesty v Německu?

Kasper: Rozhodovací pravomoc biskupa je „nezcizitelná“, ale měla by se uskutečňovat synodálně, a to jak ve vztahu s vlastní synodou, tak ve vztahu ke spolubratřím v biskupské konferenci. Především předseda biskupské konference musí zajistit, aby se shodlo co nejvíce diecézních biskupů a aby nesouhlasné hlasy nebyly jednoduše přehlasovány a zamítnuty. Na koncilech a synodách se vždy vyskytovali jednotliví „nespokojenci“; ti byli také tolerováni, dokud se nestali zásadní opozicí - jako arcibiskup Marcel Lefebvre a biskupové Bratrstva svatého Pia X. Pokud jde o německou biskupskou konferenci, mám dojem, že většina se nyní chce vydat cestou konsensu po dohodě s Římem. Budeme si muset počkat, jak to bude vypadat.

Diakonát žen: teologicky možný a pastoračně rozumný

Tück: Již během II. vatikánského koncilu přišel Jean Daniélou s návrhem na znovuzavedení diakonátu žen podle vzoru prvotní církve. Od té doby byly analyzovány všechny historické, liturgické a teologické aspekty - včetně dvou papežských komisí. Přesto papež toto téma z programu biskupské synody stáhl a předal ho studijní skupině. Nakonec řekl, že na to ještě nedozrál čas. Jak byste se rozhodl vy?

Kasper: Skutečnost, že otázkou znovuzavedení diakonátu pro ženy bylo pověřeno již několik komisí, ale žádná nedospěla k jednomyslnému rozhodnutí, ukazuje, že tato otázka je sice kontroverzní, ale zároveň otevřená, a [jako otevřená je označena i v závěrečném dokumentu synody](#). Nejedná se o závazné doktrinní rozhodnutí. Sám jsem s odpovědí na tuto otázku nějakou dobu zápasil, ale nyní jsem dospěl k závěru, že existují dobré důvody, které umožňují teologicky a pastoračně smysluplné otevření stálého diakonátu (!) ženám. Každá místní církev by se mohla svobodně rozhodnout, zda chce tuto možnost využít, nebo ne.

Tück: Tlak ženské otázky je obrovský - a také na synodě to bylo téma, které nebylo možné z programu jednání vytlačit. V dějinách církve existoval specificky ženský diakonát - nemůžeme na to navázat? Někteří říkají, že

šlo pouze o požehnání, nikoliv o svátostné svěcení, že by byla ohrožena jednota „ordo“ (svátostného řádu) diakonátu, presbyterátu a episkopátu, kdyby byly ženy svěceny na jáhenky. Jak to vidíte vy?

Kasper: Skutečně existuje argument vycházející z tradice, podle níž východní i latinská církev uznávala ženy jáhenky na Západě přibližně do 12. století. V prvním tisíciletí ještě neexistovalo přísné rozlišení mezi svátostmi a svátostinami; proto není na místě tvrdit, že svěcení jáhenek bylo v té době svátostinou. Proti tomu hovoří i skutečnost, že - pokud je mi známo - formuláře svěcení jáhnů a jáhenek byly stejné. Vámi zmíněný argument, že diakonát, presbyterát a episkopát jsou patří do jednoho svátostného řádu („ordo“), a proto by ženy neměly být svěceny na jáhenky, považuji za problematický. Jak je potom možné, že Benedikt XVI. řekl, že kněží a biskupové reprezentují Ježíše Krista jako hlavu církve, ale jáhni nikoliv? A jak je potom možné, že biskupské svěcení nebylo ve druhém tisíciletí považováno za svátost a za svátost je definitivně prohlásil až II. vatikánský koncil s odvoláním na prvotní církev, která toto rozlišení vůbec neuznávala? Existovaly a existují tedy nezanedbatelné rozdíly v rámci jednoho svátostného řádu („ordo“), stejně jako historický vývoj, který byl orientován na pastorační potřeby.

Rozhodujícím faktorem bude recepce, tj. otázka, jak se s dokumentem v Římě a v místních církvích skutečně naloží. Odmítnout jej hned na začátku jako nezávaznou variantu je kudlou do zad synodě a všem, kteří na něm více než dva roky usilovně pracovali.

Tück: [Papež na závěr překvapivě oznámil, že závěrečnou zprávu přijme a nebude psát vlastní postsynodální list.](#) Co si o tomto rozhodnutí myslíte? Byl to papežův akt dobrovolného sebeodevzdání se synodě?

Kasper: Papež jednoduše využil práva svého primátu potvrdit synodální dokument, uvést jej v platnost a zveřejnit. Závěrečný dokument má tedy srovnatelný status s mnoha kuriálními dokumenty, které papež potvrzuje, ale sám nepodepisuje.

Tück: Bonnský odborník na kanonické právo Norbert Lüdecke okamžitě kritizoval skutečnost, že papež sice závěrečnou zprávu uvolnil ke zveřejnění, ale formálně ji neschválil, jak stanoví [apoštolská konstituce *Episcopalis Communio*](#) (čl. 18). Neexistuje tedy nic jiného než „nezávazné možnosti“. Co si o tomto hodnocení myslíte vy?

Kasper: Nejsem vzděláním kanonista, a proto se nechci pouštět do technického sporu s profesorem Lüdeckem. Nejsem však asi jediný, kdo papežova slova pochopil jako schválení závěrečného dokumentu; jinak by nemohl nařídít jeho zveřejnění. O tom, zda je třeba je chápat jako formální schválení, rozhodnou kanonisté. Rozhodující bude recepce, tj. otázka, jak se s dokumentem v Římě a v místních církvích skutečně naloží. Odmítnout jej hned na začátku jako nezávaznou variantu znamená bodnout do synody a do všech, kteří na něm více než dva roky usilovně pracovali a nyní jsou vděční, že se souhlasem papeže bylo možné plnou dvoutřetinovou většinou uvést na trh dokument, který může být rozšířen a může dobře sloužit jako plán pro budoucí cestu církve.

Změna ve výkonu papežského primátu

Tück: Určité nesoulady však přetrvávají - a nejsou vyřešeny ani po několika letech konzultací a projednávání. Trochu vyhroceně řečeno, mohl by vzniknout dojem, že hierarchické společenství církve s papežem, který je zodpovědný za službu jednoty, se má přepólovat do synodálního trvale diskutujícího společenství („synodale Diskursgemeinschaft“). Je tento dojem neoprávněný?

Kasper: Ano, je neoprávněný. Pouze papež má právo svolat synodu, předsedat jí, ukončit ji a potvrdit synodální dokumenty nebo je jako celek či v jednotlivých bodech změnit či doplnit. Tato a další práva týkající se papežského primátu nebyla synodou zpochybněna. Synodální návrhy se týkají pouze synodálního způsobu výkonu jeho papežského primátu. Bude zajímavé sledovat, zda a jak se tak stane. Není však pochyb o tom, že výkon primátu prošel v průběhu dějin několikrát značnými změnami, zejména mezi prvním a druhým tisíciletím. Možná, že nyní, ve třetím tisíciletí, stojíme opět před podobnou historickou změnou.

Tück: V ekleziologii koncilu se na koncilu otevírá eschatologický horizont naděje (srov. [Lumen gentium](#), kapitola 7). Putující Boží lid je tedy provizorní útvar, který směřuje k nebeské polis. Nebylo by dobré více přemýšlet o této nadějně perspektivě synodální církve v době převratů?

Kasper: Souhlasím. Eschatologická perspektiva naděje je nesmírně důležitá v době, kdy jsou mnohá jiná očekávání klamná a obloha vypadá spíše zamračeně. [Naděje proto bude základním tématem nadcházejícího Svatého roku](#). Synoda se podobně jako mnohým jiným tomuto tématu výslovně nevěnovala, ale prakticky k němu směřovala. Svým praktickým svědectvím se snažila překonat rozšířený defétismus církve na Západě a ukázala, že církev není zakrnělá: Církev není inkrustovaná, společně se vydává na cestu a vyznačuje důvěru a naději.

Ekumenický význam této změny je zřejmý, i když podrobnosti zatím nelze předvídat. Nicméně jsme svědky události v dějinách církve, která přináší změnu a otevírá budoucnost.

Tück: Účastnil jste se mnoha biskupských synod za papežů Jana Pavla II, Benedikta XVI a Františka. Co považujete na této synodě za zvláštní a perspektivní?

Kasper: Poprvé jsem se zúčastnil biskupské synody, když jsem ještě nebyl biskupem a byl jsem jmenován teologickým sekretářem na mimořádné synodě v roce 1985 u příležitosti 20. výročí II. vatikánského koncilu. Měl jsem připravit úvodní, průběžnou a závěrečnou zprávu relátora, kardinála Gottfrieda Danneelse (Mechelen-Brusel), a tehdy byla ještě v latině. V té době panovalo ve vzduchu značné napětí ohledně recepce Druhého vatikánského koncilu. Dřívější synody byly do značné míry kontrolovány kurií. Zbývaly jen postsynodální listy papežů, teologické skvosty vybroušené k dokonalosti papežem Benediktem, ale kdo je všechny četl? Postupem času se jako hosté, včetně ekumenických hostů, objevoval velmi omezený počet velmi pečlivě vybraných laiků, mužů a žen, kteří se ovšem dostali ke slovu až ke konci.

Papež Benedikt XVI. zavedl první novinky v tomto směru, jako byl čas na tematicky volné diskuse. Hlubší obrat začal za papeže Františka, který vyzval ke svobodnému projevu a připustil polemiku, například na dvou synodách o rodině, a pak přišel s novým pojetím synody prostřednictvím [apoštolské konstituce *Episcopalis communio*](#) (2018), podle které není již synoda chápána jako jednorázové zasedání, ale jako dlouhodobější proces. [Světová synoda biskupů \(2023/24\)](#) je skutečně historickou událostí, neboť taková forma celosvětové přípravy a rovné účasti laiků, mužů a žen, nebyla v celých dějinách církve zaznamenána. Je také nezvratnou událostí naznačující první krůčky k nové recepci („Re-Rezeption“) Prvního vatikánského koncilu! Skutečnost, že mnohé zůstalo otevřené, a to jak z ekleziologického, tak z kanonického hlediska, není kritikou, ale spíše výrazem otevřenosti synodální struktury i předmětu synody do budoucna. Otázku synodality církve již nelze smést ze stolu. Na základě II. vatikánského koncilu se tak rýsuje synodální podoba církve ve třetím tisíciletí. Ekumenický význam této změny je zřejmý, i když její podrobnosti zatím nelze předvídat. Nicméně jsme svědky události v dějinách církve, která přináší změnu a otevírá budoucnost.